

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 16. АПРИЛА 1877.

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свака о дану сваке представе на по тавака. — Стои за Нови Сад 40, а на страни 60 п. месечно. — Претплатата се шаље Коријелу Јовановићу, који се из љувави према позоришту примио да разашиље овај лист.

ТОМАЗО САЛВИНИ.

(Наставак.)

Али Салвенија је већ и природа благословила за позорницу. По импозантном узрасту од шест стопа створец је за главна јунака и главну особу маји највећих група. На лицу му се, истина, познаје траг од по века, али му то мало смета. Енергичан нос даје му профилу значаја, а црне очи у силним својим променама раде неодоливо. У ђимнастици лица је вешта克, и сваки миг му је према покрету душа и воље. С тога не можеш скидати с њега очију, да само што не пропустиш. Глас му је здрав, извеђен баритон. Најмеклији шапат и хучан гром мушкије страсти теку му из грла чисто, лако, неусиљено.

Начин његове игре носи на себи у свима гранама жиц његове нежнке и осетљиве вештачке природе. Игра му је племенита и одмерена и онде, где има да представи што ужасно. Уз то је све па њему живо. Он осећа све што каже, па ни оно, што је проникнуто, не изгледа ти као промишљено; јер талијанска крв никад не охладни, све ако је и утишаш разумом. Салвени се у онште јако помаже особинама свога племена. У њему се складно стиче и уметник од укуса и јужна природа човечија. Што год је у талијанском народу живахности и природне дражи, то је Салвени пречистио за своје уметничке цели. Оно природно, оно свакидашње из његове домовине, то су елементи његове глумачке технике. И кретања и нагласак узео је из обична тамошња живота, па их је само пречистио. Мало, али нека је то мало само на свом месту, то је тајна великих уметника. С тога код Салвенија нема ни трага од оног надувеног патоса, што га је у немачкој декламацији. Са свим просто, са свим природно, па опет га и чујеш и видиш. С мало речи много рећи, само од прилике означити, па да то опет разуме свако: то је она стара вештина, што се

тешко може достићи. Да како, да то мало мора бити са свим значајно, са свим истинито и тачно. Збива се, да се за читавих чинова не чује од Салвенија гласне речи; не види се на њему цика-квог жестоког кретања. Па у томе је он постепено развио своју особину. Особито радо и вешто употребљује тихи говор. Његова цијана и пијанисима тако су нежна, па опет тако пуна, да читавих појава не заморе слушаоца. Особито дивно приказује како се развија и постаје страст, са оним најтањим прелазима у душевној борби, и баш у томе му није ни близу Роси, који опет снажно представља саму страст. Још је дивнији у приказивању са свим противних осећаја, а особито мимиком. На лицу му видиши, како ти противни осећаји иду час упоредо, час захватају једни у друге, а час се опет оделе, да једно другог надјачају. Па то код Салвенија није тек само промишљен физиономичан израз, него права, сушта истина, па за то и утиче на наше урођене ногоне. Истина је у онште најглавнији елеменат салвенијеве уметности. Што год је у њега практике, то нам не изгледа као да је теоријом тек премазана. Истинит је и онда, где већ престаје лепота, а то га харкерише као реалистична уметника романског племена. Али таки је само према једној јединој сили, која никако не хаје за лепоту, а то је смрт. Салвени је испитао смрт скроз и скроз, па јој је увардао све трагове. Где му виља умирати, ту је реалиста, јер зна, да је смрт страшна само с тога, што је неумитна. Ту се не да варати; од ње се не можеш убојати. Ништа на свету није тако апсолутно као смрт. Лаке смрти у онште нема, а зар се ми не бисмо смејали Отелу, да тек само обнесвеспе? С тога је салвенијево умирање свакад ремек са свим по патолошким законима. Салвенијево умирање је грозна заби-

ња. Он не умире на сумце, него по природи, али Салвини тај реализам при умирању оплемени и помири с лепотом онет тако, што доследно пропрати приказан харектер све до последњег даха.

Да пређемо сада на поједине улоге салвинијеве. До сада их беше неколико: („Отело“, „Хамлет“, „Конрадо“, „Ингомар“, „Гладијатор“, „Мекбет“) а ми ћемо их редом приказати. (Наставиће се.)

РУСКА ЦАРИЦА КАО ПОЗОРИШНА СПИСАТЕЉИЦА.

(Наставак.)

Овом приликом ваља се сетити речи, које се могу наћи у мемоарима царичиним (што их је издао па свет Александар Херцен): „Била сам од природе склоњена и навикнута да вршим своје дужности. Али сам требала имати таког мужа, који има здрава разума, а тога он (Петар III.) није имао.“ И из другог неког места царичиног дела „Imitation de Shakespeare“ огледају се њени назори у речима неког грађанина из Новгорода, који вели: „Што је више заслужних људи, који служе своме владаоцу и онима добру, тим је мање завидљиваца; али свестан владалац, који не суди по страсти, него по способности, деланују и заслугама, моћи ће брзо зауздати нашу сувренивост и парталичност.“

У провербу „Le tracassier“ (брблјавац) износи веселе призоре у особи Роденкура, који је брблјав и хоће да се меша у свајшта, те тиме начини читав дар-мар. Он завади свога нећака Монкаљма, његову невесту и маркиза Суха једне с другима, док се пајпосле неспоразумљења тако не реше, да маркиза пође за Монкаљма, а њена собарица види у томе илустрацију пословице; „Un tiens vaut mieux que deux tu gauras“, (више вреди један врабац у руци него десет на крову, или по српски: Болje је данас јаје него сутра кокош.) — У „Rage aux Proverbes“ представља царица пословицу: „Promettre et tenir c'est deux,“ (обећати и одржати то су две ствари). Данте је тај, који обећава, а не одржи речи. Он је госпођи Тантеновој, чију нећаку љуби, обећао неколико проверба, чиме је хтео да задобије ту женску, што је јако лудовала за провербима. Царица саму себе несташно иронише, кад гђу Тантенову описује: „Она и дању и ноћу саставља провербе, приказује их и испте их од целог света. Једни јој их обећају, али јој никад не даду, а други се онет уклањају од ње, да их не мучи. Неки се из петиних жила уину, да јој створе какав год проверб. Она подигне сав свет на ноге и мори свој дух, само да изнађе, напише и прикаже провербе.“

Данте најпосле остане дужан оних шест проверба, што јој је обећао. Али док се то дозна, прође више призора, који су пуни праве драстичне комике. Гђа Тантенова обучава своју нећаку у афектацији. Зар то није красна карикатура, кад тетка вели: „Не пристоји се, да је млада женска од вишег сталежа дурашица здравља као слуникиња; нежност тела стоји јој боље, а кад изгледа мало неисправана, то је онда знак, да је отмена порекла и положаја.“ Розалија се учи неизриодно говорити, падати у несвестницу, у кратко, она за четврт сахата пређе читав течај. Мушки дух царичин с гнушањем исмеја усиљено девојачко васпитање.

Пуна је сатиричким појединиствима у једном чину; „Le flatteur et les flattés“ (Ласкач и ласканци), а то је драматисана прича о гаврану и лисици. Ту се види, да царица на висини свога положаја уме слободно да суди о вредности ласкања. Ренар обмахне гђу Корбову, којој се пређе удварао. У гђи Корбовој је оличена права женска сујета, јер је свака ласкава речца усхијује и радосна је, кад јој Ренар каже: „Ви сте веома добро васпитани, као што су ми то приповедали господин ваш отац и гђа ваша мати.“

„Les voyages de Mr. Bontemps“ (путовање г. Бонтана) је бурникозно весео комад. Гђа Поадова треба да да новаца своме нећаку Бонтану, јер су га — као што вели — онјачкали на путу кроз неку измишљену земљу, где има петлове и кокошака, али нема јаја; и где има крава и волова, али нема телади. Добра тетка већ хоће да отвори касу, кад ал' па то дође Бонтанов отац, изнесе неке менице синовљеве, те тако не добије од тетке ништа. — Још је простирији проверб: „Il n'y point de mal sans bien“ (нема зла без добра). Мегре проси од гђе Ришарове руку њезине кћери за свога нећака. У дијалогу о тој просидби пуно је драстичне шале. Гђа Ришарова одговори Мегрету: „Ја не ћу своје кћери никад дати за ожењена човека.“ — „Мој је нећак удовац.“ И така је од прилике шала кроз цео тај малени ко-

мад. По што Мегре буде одбијен, питају га после, за што је управо хтео да ожени свога нећака кћерју гђе Ришарове. „Кућа гђе Ришарове“, одговори он „налази се у истој четврти, где је и кућа муга нећака; да сам коју другу просио, морао бих ићи далеко, а овако она ми је најбли-

жа. Ја патим од жуљева, који ми јако штрецају, особито кад се мења време.“ У гђици Ришаревој најртала је Катарина II., као и у нећаци гђе Талтенове, неку младу девојку из Петрограда.

Све те драматске ситнице сведоче, да је Катарина II. имала дара за писање позоришних дела. — Г.

СЛАВСТВО

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

(„Последње љубавно писмо“, шаљива игра у 3 чина, написао Викторијен Сарду.)

Управа нашег позоришта и овој је недеље конзеквентно са једним новитетом на среду изашла. Са врло згодно промењеним насловом приказана је у суботу 9. априла о. г. први пут шаљива игра славног Сарду-а: „Les pattes de mouche.“ Викторијен Сарду данас је најбољи француски писац модерних драма о разводу и тенденцијозних, пародијујућих шаљивих игара. Истина да се с њиме, особито на првом пољу, Александар Дима млађи о палму бори и натиче, али то, што овај последњи бегениште неки особити начин пикантерије, која већ прелази у тривијалност, чини, те се Сарду-у, дабогме не код Француза, парочито Паризлија, које тривијалност баш у очи не боде, али на другој страни првенство даје. Производи Сарду-ови у последње време чинили су сензију. Напомињем само његову „Andrea“, која је, ако се не парамо, до неких 50 пута узастопце на бечком „Carl-theater-у“, чини нам се претри или четири године била представљана; његову шаљиву игру „Rabagas“, у којој он, износећи у насловном јунаку карикатуру недоследности, и смеша и немилостиво, оштро шиба неке те неке дипломате и бирократе.

Говорити даље о духу, женцијалности Сарду-а, значило би, синати воде у буре Данајида. Но са свим друго, а и позамашно питање је то, да ли је Сарду за нас. Ми н. ип. да смо у суботу били у „Théâtre français“-у, у „Vauville“-у, или ма у ком храму Талије у Паризу, са свим бисмо задовољни изашли са представе, па би се још нутром чудили таквом духу, који је кадар из једног простог писамџета, из просте једне „држотине“ такве заплете извести. Али овако, у Новоме Саду, у српском народном позоришту, морадосмо се запитати, да ли је таква врста шаљивих игара за нас или не? Та ни Сарду не ће баш да се женира, што се претераних пикантерија тиче, па тако нас је, искрено да речемо, чисто немило дирнуло, кад чујемо из уста нашег Ружића по гдешто и сувише пикантно. Па осим тога нису ли нама такве еманципиране претеранице, као што је Сузана, туђе? Сарду-у пестина као да је у „последњем љубавном писму“ много до тога стало било, да јој пришије и погдекој лену прту, да тиме заглади неке особене изграде њене, па то му је можда пред његовим Паризлијама за руком испало, али пред нама никако: Сузану нисмо у стању да скватимо.

Да речемо коју о садржини. Једно љубавно писамџе, које је пуне три године у ладном загрђају камених „флоре“

чамијо, изгледајући свог адресата, узеше „екстраагантни“ Приспер Блок (г. Ружић) и још „екстраагантнија“ Сузана (гђа Сајевићка) за casus belli. Мењаје су се ту „дипломатске ноте“, борију се ту на „живот и смрт“, па већ се ратна срећа насеши Сузани, кад ал' кобни fatum из непријатеља начини савезнике. Viribus unitis окрену обеје своја копља према трећем непријатељу Фан дер Хоффну (г. Рајковић). Сузана, коју је Сарду одарио милионима „рогова са осећајима“, вешто обмане свог новог непријатеља, а овај опет на сву силу из прећашњих противника начини пајтешње савезнике. Адресат писамџета био је Приспер, писац истога лепа Фан дер Хоффновица (гђа Рајковићка), која је целе игре у страху и трепету, да неће њен љубоморни муж дознати, да јој он није „прва љубав.“ У Сузани нађе она одану, енергичну заступницу, која испољује, да се писмо, по што је читав инз беда и невоља претрило, претвориши се најпосле и у дом „тигра—бубе“ чудног ловца Тиријона (г. Сајевић), — најпосле спали. Као споредне особе фунгирају: милокрња сестра фан дер Хоффновићина Марта (гђа Л. Хадићева), сирото ђаче Павле (г. Бошковић); што је једва главу номолило испод напуче хипер-честите своје јуне Тиријеновице (гђа Поповићева); за тим још три до четири обликатна чељадета првог и другог „ринга“ из куће фан дер Хоффове.

Комад је пун лењих, занимљивих сцена. Ове је публика пажњом и допадањем пропратила. Ексекторација Кинеза — Приспер о сени јелена па екватору и па северу мало је пренагђена; бар се усуђујемо Сарду-у притметити, да се код нас, ма да смо ближе екватору, те тако мања сен пада, па ту сен двапут више пази, него код њих на њихову и мало већу. (Не знамо, да ли Французи знају за „три у туђем и балкан у свом оку.“)

За приказивање комада може се доста много лепога и похвалнога рећи. Глумци су, као обично при приказивању новитета, — бар ми то притметисмо — дујлом вољом посла се латили, те тако могосмо уживати у складној целини. Добро знају наши глумци, да уснех или фијаско новог комада врло много од њих зависи. Нарочито су се одиковали промишљеном игром својом г. Сајевићка и г. Ружић, али који нам је, нека буде мимогред речено, и сувише лену и младу маску узео био за човека, који је обишао два света; за тим г. Рајковићка, г. Рајковић, г. Сајевић, гђе Л. Хадићева и Ј. Поповићева — свако у своме беху врло добри. Г. Бошковића „и паки“ је задесио кобан случај: у „Девојачком затету“ га немилостива Клара, а сад опет тиран-јуна спречаваху, да из својих улога што начини. Г.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 11.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 16. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

РОМАН СИРОМАШНЕ ДЕВОЈКЕ.

Позоришна игра у 4 чина, од Ж. Сандове. С француског.

О С О Б Е:

Ирбен, маркез Вилмерски	Ружић.
Гајетан, херцег од Алерије, брат му	Сајевић.
Гроф Динијер	С. Рајковић.
Маркеза Вилмерска	Д. Ружићка.
Каролина од Сен-Женеја	Ј. Сајевићка.
Дијана од Сен-Раља	М. Рајковићка.
Леонија, бароница Аргладска	Л. Хаџићева.
Пјер, собар код херцега	Сајевић.
Беноа, собар код маркезе	Бошковић.

Прва два чина збивају се у Паризу у кући маркезиној, последња два на сеоском добру маркезином.

У недељу 17 априла: „МИЛОН ОБИЛИЋ.“ Трагедија у 5 чинова, од дра
J. Суботића.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у За-
гребу, као гости.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у
књижари браће М. Поповића.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. в. у књижари браће М.
Поповића, у позоришној писарници и у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.